

**MAKTABGACHA YOSHDAGI BOLALARNI AXLOQIY TARBIYALASHDA
OILA TARBIYAVIY IMKONIYATLARIDAN FOYDALANISHNING NAZARIY-
PEDAGOGIK ASOSLARINI TAKOMILLASHTIRISH**

Termiz Shahar 15-sonli Davlat maktabgacha ta'lim tashkiloti direktor o'rinbosari

Abdiraimova Novruzgul Tog'ay qizi

Anotatsiya: Mazkur maqolada maktabgacha yoshdagi bolalarni axloqiy tarbiyalash jarayonida oilaning tarbiyaviy imkoniyatlaridan samarali foydalanishning nazariy-pedagogik asoslari yoritilgan. Oilaning bola shaxsini shakllantirishdagi o'rni, ota-onalarning shaxsiy namunasi, oilaviy munosabatlar, milliy va umuminsoniy qadriyatlarning bola axloqiy rivojlanishiga ta'siri tahlil qilingan. Shuningdek, maktabgacha ta'lim tashkiloti va oila hamkorligini takomillashtirish orqali bolalarda mehr-oqibat, hurmat, mas'uliyat, halollik, kattalarga hurmat va kichiklarga g'amxo'rlik kabi axloqiy sifatlarni shakllantirish imkoniyatlari asoslab berilgan.

Kalit so'zlari: maktabgacha ta'lim, axloqiy tarbiya, oila, oilaviy tarbiya, ota-ona, axloqiy sifatlari, milliy qadriyatlar, pedagogik hamkorlik, tarbiyaviy imkoniyat, bola shaxsi.

Abstract: This article highlights the theoretical and pedagogical foundations of effectively utilizing the educational potential of the family in the moral education of preschool children. It analyzes the role of the family in shaping the child's personality, the personal example of parents, family relationships, and the influence of national and universal human values on the moral development of children. The article also substantiates the possibilities of developing such moral qualities as kindness, respect, responsibility, honesty, respect for elders, and care for younger children through improving cooperation between preschool educational organizations and families.

Keywords: preschool education, moral education, family, family upbringing, parents, moral qualities, national values, pedagogical cooperation, educational potential, child's personality.

Аннотация: В данной статье освещены теоретико-педагогические основы эффективного использования воспитательного потенциала семьи в процессе нравственного воспитания детей дошкольного возраста. Проанализированы роль семьи в формировании личности ребёнка, личный пример родителей, семейные взаимоотношения, а также влияние национальных и общечеловеческих ценностей на нравственное развитие ребёнка. Кроме того, обоснованы возможности формирования у детей таких нравственных качеств, как доброта, уважение, ответственность, честность, уважение к старшим и забота о младших посредством совершенствования сотрудничества между организациями дошкольного образования и семьёй.

Ключевые слова: дошкольное образование, нравственное воспитание, семья, семейное воспитание, родители, нравственные качества, национальные ценности, педагогическое сотрудничество, воспитательный потенциал, личность ребёнка.

Bugungi kunda maktabgacha yoshdagi bolalarni har tomonlama rivojlantirish, ularning ma'naviy-axloqiy sifatlarini shakllantirish va ijtimoiy hayotga tayyorlash ta'lim-tarbiya tizimining muhim vazifalaridan biridir. Maktabgacha yosh davri bolaning shaxs sifatida shakllanishida alohida ahamiyatga ega bo'lib, aynan shu davrda uning atrofdagilarga munosabati, xulq-atvori, axloqiy tasavvurlari va dastlabki ijtimoiy tajribasi tarkib topadi.

Bolaning axloqiy rivojlanishida oila alohida o'rin tutadi. Chunki bola hayotining dastlabki bosqichlarida eng ko'p vaqtini oila muhitida o'tkazadi. Ota-ona va boshqa oila a'zolarining o'zaro munosabati, muomala madaniyati, kundalik xatti-harakatlari, bolaga bo'lgan munosabati uning axloqiy qarashlari shakllanishiga bevosita ta'sir ko'rsatadi.

Shu nuqtayi nazardan, maktabgacha yoshdagi bolalarni axloqiy tarbiyalashda oilaning tarbiyaviy imkoniyatlaridan maqsadli va tizimli foydalanish masalasi dolzarb pedagogik muammolardan biri hisoblanadi.

Oila bolaning birinchi ijtimoiy muhiti hisoblanadi. Bola dastlabki axloqiy tushunchalarni, xulq-atvor me'yorlarini va insonlar o'rtasidagi munosabatlarni aynan oilada kuzatish va amaliy faoliyat orqali o'zlashtiradi.

Oilada kattalarning bolaga nisbatan munosabati, o'zaro hurmati, mehnatga munosabati, muammolarni hal qilish usullari va kundalik hayotdagi xatti-harakatlari bola uchun tabiiy tarbiyaviy vosita vazifasini bajaradi. Shu sababli oilaviy tarbiyada ota-onaning shaxsiy namunasi muhim ahamiyatga ega. Maktabgacha yoshdagi bola kattalarning xatti-harakatlarini kuzatadi, ularni takrorlaydi va asta-sekin ushbu xatti-harakatlarni o'zining kundalik xulq-atvoriga singdiradi. Demak, axloqiy tarbiya faqat og'zaki nasihat yoki tushuntirish orqali emas, balki avvalo amaliy namuna asosida amalga oshirilishi zarur.

1. Oilaning tarbiyaviy imkoniyatlari
2. Oilada mavjud tarbiyaviy imkoniyatlarni bir necha yo'nalishga ajratish mumkin:
3. ota-onaning shaxsiy namunasi;
4. oiladagi sog'lom ma'naviy-psixologik muhit;
5. oilaviy an'analar va qadriyatlar;
6. birgalikdagi mehnat faoliyati;
7. bolaga topshiriq va mas'uliyat berish;
8. badiiy adabiyot va ertaklardan foydalanish;
9. milliy urf-odat va an'analarni o'rgatish;
10. oilaviy suhbatlar va muloqot;
11. bolaning fikrini tinglash va qo'llab-quvvatlash;
12. ota-ona va maktabgacha ta'lim tashkiloti hamkorligi.

Mazkur imkoniyatlardan maqsadli foydalanish bolada axloqiy me'yorlarni anglash va ularga amal qilish ko'nikmalarining rivojlanishiga yordam beradi.

Axloqiy sifatlarni shakllantirishda oilaviy muhit

Maktabgacha yoshdagi bolalarda mehribonlik, samimiylik, halollik, mas’uliyat, tartiblilik, kattalarga hurmat, tengdoshlariga do‘stona munosabat, kichiklarga g‘amxo‘rlik kabi axloqiy sifatlarni shakllantirishda oilaviy muhit muhim omil hisoblanadi.

Masalan, ota-onaning kundalik hayotda bir-biriga hurmat bilan murojaat qilishi, bolaga va boshqa insonlarga xushmuomalalik ko‘rsatishi bolaning muomala madaniyatiga ijobiy ta’sir ko‘rsatadi. Oilada bajariladigan oddiy mehnat topshiriqlari esa bolada mas’uli yatl, mustaqillik va mehnatsevarlik sifatlarini rivojlantiradi.

Shuningdek, oilaviy suhbatlarda ezgulik va yomonlik, to‘g‘rilik va yolg‘on, do‘stlik va hamjihatlik kabi tushunchalarni bolaning yosh xususiyatlariga mos tarzda tushuntirish maqsadga muvofiqdir.

Milliy qadriyatlarning tarbiyaviy imkoniyatlari

O‘zbek oilalarida avloddan-avlodga o‘tib kelayotgan milliy qadriyatlar maktabgacha yoshdagi bolalarni axloqiy tarbiyalash uchun muhim manba bo‘lib xizmat qiladi. Kattalarga hurmat, kichiklarga izzat, mehmondo‘stlik, qo‘ni-qo‘shnichilik, mehr-oqibat, saxovat va o‘zaro yordam kabi qadriyatlar bolaning ijtimoiy tajribasini boyitadi.

Milliy ertaklar, maqollar, hikmatli so‘zlar, oilaviy an’analar va xalq pedagogikasi namunalaridan foydalanish bolalarning axloqiy tushunchalarini rivojlantirishning samarali vositalaridan biridir.

Bunda asosiy e’tibor bolaga tayyor axloqiy qoidalarni yodlatishga emas, balki ularni kundalik hayotiy vaziyatlarda qo‘llashga qaratilishi lozim. Oila va maktabgacha ta’lim tashkiloti hamkorligi

Maktabgacha yoshdagi bolalarni axloqiy tarbiyalash samaradorligini oshirishda oila va maktabgacha ta’lim tashkiloti o‘rtasidagi hamkorlik alohida ahamiyatga ega.

Hamkorlikning samarali shakllariga ota-onalar yig‘ilishlari, individual suhbatlar, pedagogik maslahatlar, ochiq mashg‘ulotlar, oilaviy tadbirlar, ma’naviy-ma’rifiy uchrashuvlar va turli loyihalarni kiritish mumkin. Bunday hamkorlikda pedagog ota-onaga faqat tavsiya beruvchi shaxs sifatida emas, balki bola tarbiyasining hamkor subyekti sifatida yondashishi kerak. Ota-onalar esa maktabgacha ta’lim tashkilotida olib borilayotgan tarbiyaviy ishlarning mazmunidan xabardor bo‘lishi va uni oilada izchil davom ettirishi maqsadga muvofiq.

Maktabgacha yoshdagi bolalarni axloqiy tarbiyalashda oila tarbiyaviy imkoniyatlaridan foydalanishning nazariy-pedagogik asoslarini takomillashtirish quyidagi yo‘nalishlarda amalga oshirilishi mumkin:

1. Oila tarbiyasining mavjud imkoniyatlarini pedagogik diagnostika qilish.
2. Ota-onalarning pedagogik va psixologik kompetensiyasini rivojlantirish.
3. Oilada axloqiy tarbiya bo‘yicha amaliy tavsiyalar tizimini ishlab chiqish.
4. Maktabgacha ta’lim tashkiloti va oila hamkorligining innovatsion shakllarini joriy etish.
5. Milliy va umuminsoniy qadriyatlardan axloqiy tarbiya vositasi sifatida tizimli foydalanish.

6. Bolalarning yosh va individual xususiyatlarini hisobga olish.

Xulosa qilsak, Maktabgacha yoshdagi bolalarni axloqiy tarbiyalashda oila eng muhim ijtimoiy-pedagogik muhitlardan biridir. Oiladagi munosabatlar, ota-onaning shaxsiy namunasi, oilaviy qadriyatlar, an'analar va kundalik faoliyat bolaning axloqiy rivojlanishiga bevosita ta'sir ko'rsatadi.

Shu sababli oilaning tarbiyaviy imkoniyatlaridan samarali foydalanish maktabgacha ta'lim tashkiloti va oila o'rtasidagi uzviy hamkorlikni talab etadi. Bunda ota-onalarning pedagogik madaniyatini oshirish, oilaviy tarbiya mazmunini takomillashtirish, milliy va umuminsoniy qadriyatlardan foydalanish hamda bolaning individual xususiyatlarini hisobga olish muhim pedagogik shartlar sifatida namoyon bo'ladi.

Umuman olganda, oila tarbiyaviy imkoniyatlarini tizimli ravishda o'rganish va ularni maktabgacha ta'lim jarayoniga maqsadli integratsiya qilish bolalarda ijobiy axloqiy sifatlarni shakllantirishning nazariy va amaliy samaradorligini oshirishga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. O'zbekiston Respublikasining "Ta'lim to'g'risida"gi Qonuni.
2. O'zbekiston Respublikasining maktabgacha ta'lim va tarbiya sohasiga oid normativ-huquqiy hujjatlari.
3. "Ilk qadam" davlat o'quv dasturi. – Toshkent.
4. Avloniy A. Turkiy guliston yoxud axloq. – Toshkent.
5. Hasanboyev J., To'raqulov X., Haydarov M., Hasanboyeva O. Pedagogika.
6. Mavlonova R. va boshqalar. Pedagogika.
7. Podlasiy I.P. Pedagogika.
8. Oila pedagogikasi va maktabgacha ta'lim metodikasiga oid ilmiy tadqiqotlar